

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos“

(tiriamoji nuomonė)

(2016/C 303/05)

Pranešėjas: Jorge PEGADO LIZ

2015 m. gruodžio 16 d. raštu, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, Nyderlandų socialinių reikalų ir užimtumo ministerijos generalinis direktorius J. Boereboom paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos

(tiriamoji nuomonė).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 10 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 133 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK, atsižvelgdamas į ES Tarybai pirmininkaujančių Nyderlandų pateiktą prašymą parengti tiriamąją nuomonę dėl „Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos“, baigė darbą, pristato savo nuomonę ir toliau pateikia išvadas.

1.2. Daugelyje savo nuomonių, kuriomis, žinoma, remiamasi šioje nuomonėje, EESRK jau nagrinėjo įvairius šio reiškinio aspektus, skirtingus jo įvardijimus, kurie skiriasi priklausomai nuo kalbos ir požiūrio taško.

1.3. Atsižvelgdamas į jam pateiktą prašymą, Komitetas siekė apibrėžti dalijimosi ekonomikos sąvoką apimančios ekonominės veiklos ypatumus, taip pat nustatyti, kokia forma ir kokiomis priemonėmis, visų pirma savireguliacija arba bendru reguliavimu, užtikrinti šios ekonominės ir socialinės praktikos teisinę apsaugą.

1.4. Dalijimosi ekonomika, socialiniu ir ekonominiu požiūriu suklestėjusi 2000 metais pradėjus naudoti internetą ir socialinius tinklus, yra ne tarpusavio mainai, kurie yra toks pat senas reiškinys kaip ir žmogaus atsiradimas, o veikiau susijusi su „neabipuse socialine elgsena“ arba, tiksliau tariant, „aktu ir procesu, kurių tikslas – dalytis su kitais, tuo, kas turima savo reikmėms, arba gauti ir priimti naudoti savo reikmėms tai, ką turi kiti“.

1.5. Ne tiek svarbu apibrėžti dalijimosi ekonomiką – nors pamėginsime tai padaryti – kiek nustatyti jos ypatumus, tarp kurių svarbiausi yra šie:

— šia praktika siekiama ne tapti susijusio daikto savininku ar bendrasavininkiu, o bendrai juo naudotis,

— ji vyksta pasitelkiant platformą, kuri dažniausiai elektroninėmis priemonėmis susieja daugelį prekių ir paslaugų turėtojų ir daugybę vartotojų,

- jos bendras tikslas – geriau pasinaudoti atitinkamomis gerybėmis ir paslaugomis jomis dalijantis,
- galutiniai šių sudėtingų trišalių sandorių dalyviai yra visų pirma susiję su tarpusavio skolinimu (angl. *peer-to-peer* (P2P)) ir jie niekada nevirsta sutartiniais įmonės ir vartotojo santykiais (B2C).

1.6. Toks gana sutartinis šio reiškinio apibūdinimas suteikia galimybę apibrėžti tokių ekonominių santykių modelių ir atskirti su dalijimosi ekonomika iš tiesų susijusią veiklą, kuriai būtina nustatyti specialią tvarką, nuo veiklos, kuri netinkamai dangstoma šia sąvoka tiesiog siekiant išvengti reglamentavimo teisės aktais, kurių turi būti laikomasi, kaip pavyzdžiui, *Uber* atveju. Tiksliau analitiškai nustatius skirtumą tarp „dalijimosi“ sąvokos ir platformų naudojimu grindžiamų sistemų, būtų galima labiau prisidėti prie politinių sprendimų priėmimo ir nustatyti tinkamesnes taisykles.

1.7. Didėja ne tik ekonominė įvairių dalijimosi ekonomikos formų svarba, kurią rodo jau didelė jos apyvarta Europoje ir pasaulyje, bet ir šios ekonomikos reikšmė socialinėje ir aplinkos srityje, kas padeda sustiprinti piliečių solidarumą, atgaivinti vietos ekonomiką, kurti darbo vietas, gerinti namų ūkių vartojimą bendrai naudojantis tam tikromis gerybėmis, mažinti anglies pėdsaką ir skatinti atsakingą ir tvarų vartojimą. 5.2 punkte pateikiama atitinkamų pavyzdžių.

1.8. Tokiomis aplinkybėmis EESRK norėtų paraginti Komisiją įgyvendinti visas reikiamas politines priemones siekiant, kad ES lygmeniu ir visose valstybėse narėse būtų remiamos ir įgyvendinamos įvairios dalijimosi ekonomikos formos ir jos veikimo būdai, didėtų jos patikimumas ir pasitikėjimas ja.

1.9. EESRK taip pat pabrėžia, kad šie nauji ekonomikos modeliai turi atitikti galiojančius valstybių narių ir ES teisės aktus ir, visų pirma, užtikrinti darbuotojų teises, atitinkamą apmokestinimą, suinteresuotųjų subjektų duomenų apsaugą ir privatumą, socialines teises, sąžiningą konkurenciją ir antimonopolinę ir antikoncepcinę praktiką, platformų atsakomybę už dalyvių sudarytus sandorius ir jų paslaugų teisėtumą ir, svarbiausia, visų rinkos ekonomikos suinteresuotųjų subjektų, įskaitant gaminančius vartotojus (angl. *prosumers*), teisių apsaugą šiuos santykius pritaikant prie viso ES vartotojų teisių *acquis*, ypač prie jo nuostatų dėl nesąžiningų sąlygų, nesąžiningos komercinės praktikos, sveikatos, saugos ir elektroninės prekybos.

1.10. Be to, EESRK mano, kad ES ir, žinoma, pirmininkaujančių Nyderlandų vadovaujamos valstybės narės turėtų kuo skubiau nustatyti aiškią ir skaidrią teisinę sistemą, kuria remiantis Europoje būtų plėtojama ir vykdoma ši veikla (kaip ji apibrėžta 8.2.4 punkte), ir ragina Komisiją ilgiau nebedelsti ir skubiai paskelbti dalijimosi arba bendro vartojimo ekonomikos programą.

1.11. Šioje programoje Komisija turėtų apibrėžti papildomąjį vaidmenį, kurį turėtų atlikti savireguliacija ir bendras reguliavimas, atsižvelgiant į principus ir nuostatas, kuriuos prieš keletą metų EESRK jau nurodė šioms klausimams skirtose nuomonėse ir informaciniuose pranešimuose. Komitetas dar kartą atkreipia į juos dėmesį ir mano, kad jie turi būti paminėti šioje nuomonėje.

2. Įžanga. Aktualus ir prieštaringas klausimas

2.1. Socialinių reikalų ir užimtumo ministerijos Komitetui atsiųstame rašte ES Tarybai pirmininkaujantys Nyderlandai paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę dėl „Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos“, tačiau nenurodė nei gairių, kuriomis būtų galima remtis, nei nagrinėtinų klausimų.

2.2. Dalijimosi ekonomikos klausimas – labai prieštaringas ir labai aktualus tiek apibrėžties ir aprėpties, tiek įvairių jos apimamų sąvokų, jai priskiriamos veiklos ir šios veiklos poveikio požiūriu.

2.3. Pastaraisiais metais su šia sąvoka siekiama susieti daugybę veiklos rūšių, šiai temai skirta daug įvairaus pobūdžio rašytinių dokumentų.

2.4. Todėl natūralu, kad kelete savo nuomonių, kuriomis, žinoma, remiamasi šiame dokumente toliau plėtojant jose pateiktą bendrą teoriją ⁽¹⁾, EESRK, būdamas atidus įvairiems pilietinei visuomenei rūpimiems klausimams, nagrinėjo įvairius šio reiškinio aspektus, įvairius jo įvardijimus, kurie skiriasi priklausomai nuo kalbos ir požiūrio taško.

2.5. Šios nuomonės tikslas – atsakyti į ES Tarybai pirmininkaujančių Nyderlandų prašymą ir pabandyti nustatyti dalijimosi ekonomikos ypatumus siekiant pateikti atskirą sąvoką, apimančią su ja susijusią ekonominę veiklą, ir išsiaiškinti, ar tokiai ekonominei ir socialinei praktikai būtina teisinė apsauga, ir, jei taip, tai kokia forma ir kokiomis priemonėmis, įskaitant savireguliaciją arba bendrą reguliavimą, ji turėtų būti užtikrinama.

3. Požiūris sprendžiant klausimą „būti ir turėti“

3.1. Tam tikrų formų taip vadinamos dalijimosi ekonomikos veikla atsirado kur kas anksčiau, nei ją apibūdinanti sąvoka. Tai siejama su požiūriu į „būti ir turėti“, požiūris kuris grindžiamas idėja kad „mus apibūdina ne tai, ką turime“, o „tai, kuo galime naudotis“.

3.2. Akivaizdu, kad kai kurios dalijimosi ekonomikos formos yra tokios pat senos, kaip žmonija, o jų istorinės šaknys slypi primityviosios bendruomenės natūrinuose mainuose, kurie palaiptui buvo išstumti tik įvedus pinigus, suteikiančius jų turinčiam teisę pirkti, taigi, ir turėti.

3.3. Dalijimosi ekonomika, socialiniu ir ekonominiu požiūriu suklestėjusi 2000 metais pradėjus naudoti internetą ir socialinius tinklus, yra ne tarpusavio mainai, o veikiau susijusi su „neabipuse socialine elgsena“ arba, tiksliau tariant, „aktu ir procesu, kurių tikslas – dalytis su kitais tuo, kas turima savo reikmėms, arba gauti ir priimti naudoti savo reikmėms tai, ką turi kiti“. Taigi dalijimosi ekonomika grindžiama įvairiomis mąstymo teorijomis nuo skatinančių laisvą, visuotinę ir nemokamą prieigą prie žinių iki funkcionalumo arba dovanų ekonomikos (angl. *gift economy*), orientuotos į mainus nesiekiant pelno. Priešingai nei išskirtinai natūrinių mainų atveju, dalijimosi ekonomika grindžiama piniginio arba nepiniginio atlygio idėja.

4. Ekonomiškai svarbi praktika

4.1. Remiantis būtent šiuo teiginiu reikėtų pabandyti nustatyti konkrečią dalijimosi ekonomikos sritį, įvairius jos aspektus ir ypatumus, būdingus su ja susijusiai veiklai ir padedančius šią veiklą atskirti nuo kitos rinkos ekonomikos praktikos.

4.2. Visų pirma svarbiausias ir bendras šios ekonomikos bruožas yra tai, kad siekiama ne tapti susijusių gėrybių savininku ar bendrasavininkiu, o bendro jomis naudotis.

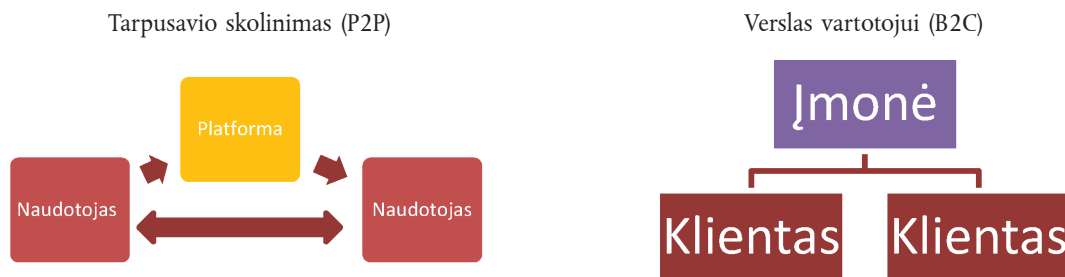
4.3. Be to, ypač svarbu, kad veiktų tarpininkavimo platforma, kuri – dažniausiai elektroninėmis priemonėmis, pavyzdžiui, naršyklės arba taikomosios programos forma, – susieja daugybę prekių arba paslaugų turinčių subjektų ir vartotojų.

4.4. Šios veiklos bendras tikslas ir ypatumas – pagerinti atitinkamų prekių ir paslaugų prieinamumą (angl. *idling capacity*) jomis dalijantis.

⁽¹⁾ OL C 177, 2014 6 11, p. 1.

4.5. Be to, manoma, kad šiame ekonomikos modelyje ypač svarbu yra tai, kad galutinių vartotojų mainai niekada nevirsta sutartiniais santykiais su įmonėmis (B2C), o iš esmės vyksta tarp vartotojų (P2P), t. y. fizinių ar juridinių asmenų, kurie gali turėti ir įmonę, tačiau šie mainai netampa verslo objektu, pavyzdžiui, įmonė gali dalytis su kitais savo automobilių parku arba kopijavimo įranga. Vis dėlto negalima atmesti dviejų vartotojų sandorio galimybių.

4.6. Toliau pateikiamoje schemoje parodyti atitinkamų ekonomikos modelių skirtumai:

4.7. Tokio tipo sandoriai susiję su sudėtinga trišale sutartine struktūra, kuriai būdingas sutartinis santykis visų pirma tarp prekę turinčio arba paslaugą teikiančio asmens ir platformą valdančio subjekto, tarp vartotojo ir minėtos platformos tarpininko vaidmenį atliekančio subjekto (kartais už šią paslaugą mokama) ir galiausiai tarp įvairių naudotojų.

4.8. Todėl manoma, kad dalijimosi ekonomikos skiriamaisiais arba jai būdingais bruožais nereikėtų laikyti:

- a) nemokamo arba mokamo pobūdžio (skirtingi *Couchsurfing* ir *Airbnb* atvejai);
- b) sutartinio abipusiškumo;
- c) finansinio arba nefinansinio sandorio pobūdžio, lėmusio tai, kad į dalijimosi ekonomiką įtraukta sutelktinio finansavimo forma;
- d) paprasto dalijimosi prekėmis ar paslaugomis tarp asmenų (pvz., kai pavežamas kolega, nakčiai arba viešnagei draugui laikinai užleidžiamas kambarys, sugedus kaimyno skalbyklei leidžiama pasinaudoti savąja);
- e) naudotų prekių mainų arba jų pardavimo, nes tai nesusiję su dalijimosi ir tokio proceso metu keičiasi susijusių daiktų savininkas.

5. Keletas konkrečių šio reiškinių pavyzdžių, susijusių arba nesusijusių su dalijimosi ekonomika

5.1. Atsižvelgiant į ribotą šios nuomonės apimtį bus neįmanoma joje paminėti ir juo labiau išsamiai išnagrinėti daugybę įvairių situacijų, kurios gali būti siejamos su dalijimosi ekonomikai priskiriamais ypatumais.

5.2. Kad būtų galima geriau suprasti šios nuomonės temą, paminėsime bent keletą iš jų:

5.2.1. Apgyvandinimo paslaugų sektoriuje, visų pirma, paminėsime *Airbnb*, *Rentalia*, *Homeaway*, *Couchsurfing* ir *Bedycasa*. Tai yra platformos, į kurias registruojasi nekilnojamojo turto savininkai norėdami pasiūlyti vieną iš kambarių arba visą būstą ir kuriose savo pasiūlymus teikia ir nakvynės namai, nedideli viešbučiai ir kitos turistų apgyvendinimo struktūros. Atsižvelgiant į tai, kad šiuose dalijimosi tinkluose visi norintieji gali labai paprastai registruoti savo nuosavybę ir kad savininkai iš šios veiklos gauna vis didesnę pelną, vis didėjančios apgyvendinimo galimybės šiame segmente, ypač Paryžiuje ir Amsterdame, paskatino pasirašyti bendradarbiavimo susitarimus tarp šių platformų ir vykdyti mokesčių administravinę veiklą siekiant užtikrinti privalomo mokesčio surinkimą ir mokėjimą. Amsterdame, Barselonoje, Londone ir Berlyne įvesta privaloma tokio būsto registracijos sistema ir naudojimosi trukmę ribojančios taisyklės siekiant, kad nebūtų daromas neigiamas poveikis ilgalaikiai nuomai ir išvengta nuomos kainų didėjimo.

5.2.2. Transporto srityje galima paminėti *Blablacar*, *Umcoche*, *Liftshare* arba *Karzoo* – taikomąsias programas, kuriose gali registruotis lengvųjų transporto priemonių savininkai, norintys pasiūlyti savo automobiliu pavežti kitus asmenis (dalijimasis vienu automobiliu). Kai kuriose iš šių platformų leidžiama pasidalyti transporto išlaidas, tačiau nė vienoje iš jų negalima priimti mokėjimo siekiant pelno. Iš jau minėtų platformų reikėtų išskirti *Uber* atvejį. Dalyvaujantiems šioje platformoje suteikiama galimybė dalytis lengvaisiais automobiliais, pavyzdžiui, *UberPop* (ji uždrausta praktiškai visoje ES), ir kartu prašyti profesionalių vairuotojų teikiamos kelionės paslaugų (*Uberblack* ir *UberX*), kas panašu į tradicines taksi paslaugas. Neaišku, kokiai kategorijai reikėtų priskirti *Uber*. Jo verslo modelis nevisiškai skaidrus. Teisminės institucijos netgi jau nagrinėjo klausimą siekdamas išsiaiškinti, ar *Uber* vairuotojai yra įdarbinti šioje įmonėje⁽²⁾. *Uber* paslaugos sukėlė reakciją – kartais aštrią – ir dėl jų visoje Europoje vyko teisminės procedūros. Jungtinė Karalystė ir Estija yra vienintelės šias paslaugas įteisinančios teisės aktus priėmusios ES šalys, kol Europos Sąjungos Teisingumo Teismas dar nepateikė atsakymo Barselonos ir Briuselio teismams į klausimą, dėl kurio pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, dėl šios paslaugos pobūdžio išaiškinimo⁽³⁾.

5.2.3. Galima paminėti šiuos sutelktinio finansavimo pavyzdžius: *Zopa* ir *Auxmoney*, teikiančias paskolas už palūkanas; *Fundedbyme* ir *Crowdcube* teikiančias finansavimą naujai kuriamų bendrovių akcijoms įsigyti, *Kickstarter* arba *Indiegogo*, teikiančias finansavimą už pelną, arba galiausiai finansinė parama dotacijų forma nesitikint investicinės grąžos.

6. Poreikis apibrėžti sąvoką

6.1. Dažnai pastangos apibrėžti sąvoką nepaklūsta linijinei trajektorijai – ypač jei laikomais indukcinio metodo – nes sąvokai įtvirtinti ir dėl jos susitarti reikia laiko. Tai pasakytina ir apie sąvoką „dalijimosi ekonomika“, kuri socialinėje žiniasklaidoje siejama su kitomis sąvokomis tokiomis kaip „socialinė ekonomika“, „solidarioji ekonomika“, „funkcionalumo ekonomika“, „žalioji ekonomika“, „mėlynoji ekonomika“, „sprendimų ekonomika“, „horizontalioji ekonomika“, „užsakomųjų paslaugų ekonomika“, „platformų ekonomika“ arba dar „trumpų projektų ekonomika“ (angl. *gig economy*).

6.2. Dėl šios priežasties kai kurie autoriai netgi nesiekia apibrėžti šio reiškinio baimindamiesi, kad apibrėžtis bus nepakankamai išsami arba priešingai – ja bus netinkamai apibrėžta jos taikymo sritis.

6.3. EESRK nuomonėse dažnai minima dalijimosi ekonomika, nors Komitetas niekada nebandė šios sąvokos apibrėžti. Kaip ir Regionų komitetas, kuris savo nuomonėse⁽⁴⁾ šiuo klausimu bando suklasifikuoti dalijimosi ekonomiką į dvi kategorijas ir keturias formas, tačiau nesiėmė ją apibrėžti. Galiausiai, Komisija neseniai priimtame komunikate „Bendrosios rinkos tobulinimas“⁽⁵⁾ veikiausiai vartoja sinonimišką terminą *collaborative economy*, tačiau vietoj to, kad ją apibrėžtų, tik nurodo privalumus kai kuriems suinteresuotiesiems subjektams (vartotojams, darbuotojams), pabrėžia jos poveikį našumui ir tvarumui ir pažada 2016 m. parengti Europos dalijimosi ekonomikos darbotvarkę. Europos Parlamentas kol kas nepateikė svaraus indėlio, išskyrus 2015 m. gruodžio 21 d. pranešimą „Bendrosios skaitmeninės rinkos akto rengimas“⁽⁶⁾, keletą gerai parengtų tyrimų ir keletą pranešimų atskirais klausimais. Bent jau iki šiol niekas nė viename iš šių dokumentų nesiėmė atlikti poveikio darbo vietų kūrimui ir augimui vertinimą.

⁽²⁾ <http://www.theguardian.com/technology/2015/sep/11/uber-driver-employee-ruling>

⁽³⁾ OL C 363, 2015 11 3, p. 21 ir OL C 429, 2015 12 21, p. 9.

⁽⁴⁾ OL C 51, 2016 2 10, p. 28.

⁽⁵⁾ COM(2015) 550 final, p. 4.

⁽⁶⁾ A8-0371/2015.

6.4. Todėl EESRK mano, kad nereikia siekti originalumo, nes tarp daugybės pateiktų apibrėžčių yra viena, kuriai plačiai pritariama. Todėl laikysimės Botsman ir Rogers pateiktos apibrėžties, pagal kurią dalijimosi ekonomika apibrėžiama kaip ekonomikos sistema, grindžiama tiesioginiais nepakankamai naudojamų daiktų ir paslaugų mainais tarp asmenų nemokamai arba už užmokesį pasitelkiant internetines platformas, nors analitiškai tiksliau atskyrus „dalijimosi“ sąvoką, visų pirma jos „ne pelno“ pobūdį, nuo platformų naudojimo būtų galima labiau prisidėti prie politinių sprendimų priėmimo ir nustatyti tinkamesnes taisykles.

6.5. Ši apibrėžtis yra pakankamai plati ir apima tokias skirtingas sritis kaip gamybos ar vartojimo, taip pat finansines priemones (sutelktinį finansavimą) arba netgi žinias ir sudaro galimybę išskirti keturis gana savarankiškus sektorius: bendras vartojimas, bendradarbiavimu grindžiamas švietimas, mokymas ir žinios, sutelktinis finansavimas ir galiausiai bendradarbiavimu grindžiama gamyba ⁽⁷⁾.

6.6. Ši apibrėžtis taip pat suteikia galimybę atskirti ekonominius modelius, pagal kuriuos, dangstantis dalijimosi ekonomika, iš tiesų vykdoma veikla, kuria siekiama tik pelno ir kuri vykdoma pagal modelį „verslas vartotojui“ (B2C). Šią išvadą galima padaryti išanalizavus, kaip veikia šios platformos (nors jų veikla ne visada skaidri), ir galima rasti iš tiesų gerų dalijimosi ekonomikos pavyzdžių, kai platformos kuriamas santykis yra P2P (angl. *peer-to-peer*) ir jos vaidmuo – padėti žmonėms užmegzti ryšius. Tačiau yra ir kitokių pavyzdžių, kai įmonės prisidengdamos P2P platformomis vykdo verslą: gauna komisinius, priima mokėjimus arba teikia papildomas paslaugas. Tokios įmonės turėtų būti laikomos ne dalijimosi ekonomikos dalyvėmis, o vartotojams paslaugas teikiančiomis įmonėmis ir prisiimti visą su tuo susijusią atsakomybę.

6.7. Taigi ši apibrėžtis taip pat suteikia galimybę dalijimosi ekonomikos apibrėžties netaikyti tam tikrų rūšių veiklai, kurią kai kas norėtų šiai sričiai priskirti, pavyzdžiui:

- a) dalijimasis maisto produktais ar trumpalaikio naudojimo prekėmis;
- b) savidraudos įmonės ir kooperatyvai;
- c) socialinis verslumas;
- d) labdaros iniciatyvos;
- e) užsakomųjų paslaugų ekonomika;
- f) funkcionalumo ekonomika, kuri veikia susijusi su žiedine ekonomika;
- g) paprasčiausias tarpininkavimas.

7. Didėjant šio reiškinio ekonominė svarba ir keletas plėtotinų politinių krypčių

7.1. Nors nėra aiškiai apibrėžta šio reiškinio aprėptis, atlikta daugelis tyrimų ir apklausų siekiant nustatyti šio reiškinio ekonominę reikšmę ES ir visame pasaulyje.

7.2. Todėl akivaizdu, kad pastaraisiais metais, ypač krizės laikotarpiu ir kaip atsakas į tokią ekonomikos padėtį, vis daugėjo dalijimosi ekonomikos iniciatyvų; svetainėje www.collaborativeconsumption.com nurodoma daugiau nei tūkstantis tokių iniciatyvų.

⁽⁷⁾ <http://www.euro-freelancers.eu/marco-torregrassa-presentation-on-the-sharing-economy-2/>

7.3. Europos Komisijos naudojami skaičiavimai rodo, kad 2013 m. dalijimosi ekonomikos kategorijai priskiriamos veiklos pasaulinė apyvarta siekė 3,5 mlrd. dolerių, o metinis augimas siekė 25 proc. Šiandien šios veiklos apyvarta sudaro 20 mlrd. dolerių. PwC tyrimų biuro atliktose prognozėse nurodomas kur kas didesnis augimas iki 2025 m.⁽⁸⁾.

7.4. Dalijimosi ekonomika ne tik kuria ekonominę vertę. Socialiniu ir aplinkos požiūriu ji padeda stiprinti piliečių solidarumą, atgaivinti vietos ekonomiką, kurti darbo vietas, gerinti namų ūkių vartojimą bendrai naudojantis tam tikromis gerybėmis, mažinti anglies pėdsaką ir skatinti atsakingą ir tvarų vartojimą.

7.5. EESRK manymu, tokio tipo ekonomika „yra naujoviškas, ekonominę, socialinę ir aplinkosauginę naudą nešantis gamybos ekonomikos papildymas į naudojimą orientuota ekonomika“ ir „gali būti būdas ekonomikos ir finansų krizei įveikti“⁽⁹⁾.

7.6. Todėl EESRK ne kartą ragino Komisiją įgyvendinti visas reikiamas politines priemones siekiant, kad ES lygmeniu ir visose valstybėse narėse būtų remiamos ir įgyvendinamos įvairios dalijimosi ekonomikos formos ir jos veikimo būdai, didėtų jos patikimumas ir pasitikėjimas ja. Šioje nuomonėje, galime tik pakartoti dėl įvairių šio klausimo aspektų jau išdėstytą EESRK poziciją, kurią išsamiai nurodysime. Todėl EESRK mano, kad reikia nedelsiant spręsti su naujais ekonomikos modeliais t. y. platformomis, susijusius klausimus, visų pirma siekiant užtikrinti nacionalinės teisės aktų taikymą, darbuotojų teises ir deramą darbo užmokestį. Komitetas ragina Komisiją spręsti šiuos klausimus, kad būtų pasinaudota privalumais, kuriuos toks veiklos modelis teikia visuomenei.

7.7. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad būtina nedelsiant Europos lygmeniu pateikti apibrėžtis, rekomendacijas ir nustatyti gaires, nes kai kurios valstybės narės atskirai ir nelaukdamos jau pradėjo formuoti savo politiką, kadangi Europos institucijos vėluoja tai padaryti ir joms akivaizdžiai trūksta ryžto.

8. Teisiškai apsaugota veikla

8.1. Susiję interesai ir jų teisinė apsauga

8.1.1. Dalijimosi ekonomika, kaip ir bet kokia savų interesų (galbūt ir prieštaringų) turinčių asmenų vykdoma veikla, priklauso teisės taikymo sričiai ir jai taikomos minėtus interesus reglamentuojančios taisyklės. Todėl EESRK mano, kad visiškai neteisūs tie, kurie teigia, kad dalijimosi ekonomika neturi būti teisiškai reglamentuojama ir ji turi būti vykdoma laisvai be suvaržymų ir kliūčių, grindžiama tik žmogaus pasitikėjimu ir prigimtinio gerumu (kaip Ž. Ž. Ruso „kilnaus laukinio“ samprata).

8.1.2. EESRK nuolat ir nuosekliai teigė, kad reikia užtikrinti bet kokios ekonominės veiklos teisinę apsaugą, tačiau yra ir kitas argumentas, kurį Komitetas nuolat kartuoja, t. y. tai, kad šioms nuostatomis gali būti suteikta ir kitokia forma ir bet kuriuo atveju jas reikia darniai koordinuoti.

8.1.3. Savo neseniai paskelbtoje toliau cituojamoje nuomonėje dėl savireguliacijos ir bendro reguliavimo⁽¹⁰⁾ EESRK, be visų kitų pirmiausia rėmė nuostatą, kad šios dvi reguliavimo formos kaip „savaiminiai arba įdiegti ekonominių ir socialinių interesų arba įvairių ekonominės veiklos vykdytojų (suinteresuotųjų subjektų) santykių ir komercinės praktikos reguliavimo mechanizmai“ turi būti laikomos „svarbiomis įpareigojančią teise (angl. *hard law*) papildančiomis ar papildomomis“, o kad jos galiootų „jų struktūra ir taikymo sritis turi būti apibrėžtos aiškiai ir konkrečiomis nuostatomis, kurios būtų teisiškai privalomos ir vykdytinos tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygmeniu. Be to, minėtose nuostatose reikia atsižvelgti į šių priemonių pobūdį, visų pirma į savanorišką šalių susitarimą“.

⁽⁸⁾ http://www.cpcp.be/medias/pdfs/publications/economie_collaborative.pdf

⁽⁹⁾ OL C 177, 2014 6 11, p. 1.

⁽¹⁰⁾ OL C 291, 2015 9 4, p. 29.

8.2. Teisės ir pareigos

8.2.1. Iš tiesų, kadangi visiškai spontaniška privačių asmenų veikla įgauna ekonominės veiklos formas, o abipusės šalių teisės ir pareigos yra sutartinio pobūdžio, jai, žinoma, turėtų būti taikomos nacionalinės arba Europos teisės aktų nuostatos, sudarančios teisinę abiejų šalių teisių ir pareigų sistemą.

8.2.2. Atsižvelgiant į šio reiškinio santykių sudėtingumą, apibūdintą 4.7 punkte, tikslinga nustatyti teisinę sistemą, pagal kurią dalyviai vykdytų veiklą, ypač kai tam tikra veikla yra mišraus pobūdžio, pavyzdžiui, nemokamos paslaugos ir papildomos mokamos paslaugos (*freemium*) arba programinė įranga, kurią savo nuožiūra pasirenka naudotojai (*donationware*) ir į kurią buvo atkreiptas dėmesys pateikiant tipinį *geocaching* pavyzdį.

8.2.3. Kadangi dėl savo pobūdžio šis reiškinys, veikiausiai, yra tarpvalstybinis, ES privalo apibrėžti savo bendros ir integruotos bendrosios rinkos teisinę sistemą, taikytiną tais atvejais, kai šie veiksmai vykdomi tarptautiniu mastu. Tokios sistemos nebuvimas jau dabar įvairiose valstybėse narėse paskatino skirtingas ir prieštaringas nuomones dėl tam tikrų konkrečių atvejų, pavyzdžiui, dėl *Uber*; tokia pati padėtis stebima ir Jungtinėse Valstijose.

8.2.4. Ši teisinė sistema visų pirma turi apimti šias prioritetines sritis:

- a) visų dalijimosi ekonomikoje dalyvaujančių susijusių šalių, įskaitant vartotojus, teisių apsaugą, užtikrinamą šiuos santykius pritaikant prie viso galiojančio ES vartotojų teisių *acquis*, visų pirma, dėl nesąžiningų sąlygų, nesąžiningos komercinės praktikos, sveikatos, saugos ir elektroninės prekybos;
- b) pagrindines vartotojų teises, kurios turi apimti ir minėtą veiklą (informacija, skaidrumas, duomenų apsauga ir privatumas, sveikata ir sauga);
- c) dalyvių duomenų ir privatumo apsaugą, visų pirma sekimo ir profiliavimo, užtikrinančių duomenų perkeliamumą;
- d) konkurencijos teisę, nes vykdant tokio pobūdžio veiklą konkuruojama rinkoje su įmonėmis, siekiančiomis tokių pačių tikslų ir vykdančiomis analogišką veiklą, užtikrinama sąžininga konkurencija, užkertamas kelias monopolijoms ir antikoncepciniams veiksams, taip pat padedama įveikti kitus dalijimosi ekonomikai kylančius iššūkius;
- e) mokesčių teises, nes svarbu užtikrinti, kad iš tokios veiklos gautos pajamos neliktų atitinkamai neapmokestintos siekiant kovoti su mokestiniu sukčiavimu ir mokesčių vengimu;
- f) platformų atsakomybę dėl sandorių atsižvelgiant į teikiamas paslaugas ir dalyvavimo sandoryje, kuris vykdomas joms tarpininkaujant, lygį ir garantiją, kad jų paslaugos yra teisėtos;
- g) šios veiklos poveikį darbo rinkai ir pačio darbo sąvoką ir jo formas skaitmeninėje aplinkoje;
- h) darbuotojų apsaugą siekiant pagrindinio tikslo – atskirti tuos, kurių su platforma nesiejia darbo santykiai, užtikrinti jų apsaugą laikantis savarankiškai dirbantiems asmenims taikytinų principų ir samdomųjų darbuotojų apsaugos principų, nuo tų, kurie gali būti faktiškai laikomi šių struktūrų darbuotojais, visų pirma, turint omenyje fiktyvaus savarankiško darbo arba mažų garantijų darbo atvejus;

- i) darbuotojų teisių apsaugą ir socialines priemones, kaip pavyzdžiui, teisė jungtis į asociacijas, teisė streikuoti ir kolektyvinių darbo sutarčių pasirašymas ir socialinis dialogas;
- j) socialinių modelių apsaugą ir valstybių narių galimybes ateityje užtikrinti šių modelių tvarumą;
- k) aplinkos aspektą, nes svarbu stebėti dalijimosi ekonomikos poveikį aplinkai siekiant išvengti neigiamo poveikio⁽¹¹⁾;
- l) autorių teises ir intelektinę nuosavybę, į kuriuos turi būti atsižvelgta atliekant Direktyvos 2001/29/EB peržiūrą.

8.3. Reglamentavimo būdai

8.3.1. EESRK mano, kad ES lygmeniu, kuris yra vienintelis aktualus šios nuomonės atveju, ES institucijos, visų pirma Komisija, kadangi ji turi iniciatyvos teisę, o taip pat Taryba ir Europos Parlamentas turi užsibrėžti tikslą skirti ypatingą dėmesį ir nedelsiant priimti reglamentavimo sistemą, kurioje būtų apibrėžta dalijimosi ekonomikos aprėptis ir sąlygos, kuriomis ši veikla turi būti vykdoma, atsižvelgiant į tai, kad priemonės turi būti pritaikytos įvairioms dalijimosi ekonomikos formoms.

8.3.2. Šioje sistemoje svarbi vieta turi būti skiriama bendriesiems viešojo intereso ir viešosios politikos principams, apimantiems reikalavimus, kurių privalo laikytis šios formos ekonominės veiklos dalyviai ir kurie susiję su 8.2.4 punkte nurodytais aspektais.

8.3.3. Tačiau, kaip EESRK ne kartą nurodė, paraleliai ir tuo pačiu metu yra erdvės, kuri turėtų būti skirta savireguliacijai ir bendram reguliavimui – netgi atrodo, kad šis atvejis yra geras taip vadinamo „pasidalijamojo reglamentavimo“ (angl. *shared regulation*) pavyzdys, kaip neseniai pabrėžė Londono *Royal Society* siekdama paskatinti menus, pramonę ir prekybą (RSA House) arba kaip pažymima *Sharing Economy UK* parengtame elgesio kodekse⁽¹²⁾.

8.4. Ypatingas savireguliacijos vaidmuo

8.4.1. EESRK visada laikėsi nuomonės, kad nei ES institucijos, nei nacionalinės valdžios institucijos negali apibrėžti savireguliacijos kodekso turinio ir kad tai savo nuožiūra turi atlikti atitinkamos suinteresuotosios šalys, tačiau pastarosios neturi siekti abipusiai privalomo pripažinimo.

8.4.2. Tačiau, kadangi norima, kad šie susitarimai būtų pripažinti kaip papildomos reguliavimo priemonės konkrečioje teisinėje sistemoje, EESRK savo pirmiau minėtoje nuomonėje nurodo, kad ES turi „aiškiai apibrėžti minėtų reguliavimo priemonių pripažinimo parametrus ir principus, kuriuos jos turi atitikti“. Toks požiūris yra visiškai tinkamas dalijimosi ekonomikai ir jai neturi būti taikoma išimtis.

8.4.3. EESRK apgailestauja, kad Taryba, Europos Parlamentas ir Komisija, nepatobulino 2016 m. balandžio 13 d. priimto naujo tarpinstitucinio susitarimo, kaip EESRK buvo nurodęs savo pirmiau minėtoje nuomonėje dėl savireguliacijos ir bendro reguliavimo, visų pirma su šia sritimi susijusių ankstesnio susitarimo aspektų; apgailestauja, kad komunikate dėl geresnio reglamentavimo teisės aktų rinkinio, be keleto pavienių užuominų gairėse ir priemonių rinkinyje, šis klausimas paminimas tik išnašoje, kurioje išdėstyti geresnės savireguliacijos ir bendro reguliavimo principai, paminėta CoP platforma (angl. *Pilot Community of Practice for better self- and co-regulation*).

8.4.4. Tačiau dalijimosi ekonomika neabejotinai yra ta sritis, kurioje būtina nustatyti pirmiau minėtus parametrus, kad ji būtų patikima ir kad ja pasitikėtų vartotojai; dalijimosi ekonomikai būtų labai naudinga tvirta struktūra, užtikrinanti jai patikimą savireguliacijos arba bendro reguliavimo sistemą Europos lygmeniu.

8.4.5. Todėl EESRK su dideliu susidomėjimu laukia Europos programos dėl dalijimosi ekonomikos ir jau dabar ragina Komisiją joje deramai atsižvelgti į šios veiklos reglamentavimo aspektus ir savireguliacijos ir bendro reguliavimo vaidmenį šioje srityje.

Bruselis, 2016 m. gegužės 25 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ http://www.iddri.org/Evenements/Interventions/ST0314_DD%20ASN_sharing%20economy.pdf

⁽¹²⁾ <http://www.sharingeconomyuk.com>